

Málskostnaður fellur niður.

Gjafvarnarlaun skipaðs talsmanns stefndu, Páls S. Pálssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 45.000, greiðast úr ríkissjóði.

Dráttur á dómsuppsögu stafar af því, að þrem dögum eftir að málið var dómtekið, hinn 17. desember sl., sem útivistarmál af hálfu stefndu, krafðist lögmaður stefndu með bréfi, dagsettu 20. desember, úrskurðar um endurupptöku. Var það ágreiningsefni flutt sérstaklega hinn 11. janúar sl. og endurupptöku synjað með úrskurði, uppkveðnum hinn 26. sama mánaðar. Rétt þótti að biða með uppkvaðningu efnisdóms, þar til sýnt væri, hvort stefnda freistaði málskots.

Már Pétursson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefnda, Katrín Valentínusdóttir, á að vera sýkn af kröf-
um stefnanda, Ómars Egilssonar, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Gjafvarnarlaun skipaðs talsmanns stefndu, Páls S. Pálssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 45.000, greiðast úr ríkissjóði.

Föstudaginn 21. desember 1979.

Nr. 44/1978. **Brynhildur K. Kristjánsdóttir**

(Skarphéðinn Þórisson hdl.)

gegn

Birni H. Björnssyni

(Hjörtur Torfason hrl.).

Hjón. Búskipti við skilnað.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Ármann Snævarr, Benedikt Sigurjónsson, Björn Sveinbjörnsson, Magnús P. Torfason og Þór Vilhjálmsson.

Afrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 3. mars 1978, að fengnu afrýjunarleyfi 22. febrúar s. á. Eru dómkröfur hennar þessar:

1. Aðalkrafa: Að við skipti bús málsaðilja verði beitt ákvæði 57. gr., sbr. 27. gr. laga nr. 60/1972, þannig að afrýjanda verði heimilað að taka að óskiptu úr hjúskapareign íbúð að Vesturbergi 138, Reykjavík, 2. hæð nr. 4, og skuldabréf með 3. veðrétti í kjallaraíbúð að Safamýri 40, Reykjavík, norðausturhluta, upphaflega að fjárhæð 923.000 krónur, útgefið 4. nóvember 1975 í samræmi við kaupsamning, dags. 10. febrúar 1975, og skuldabréf með 3. veðrétti í tveggja herbergja íbúð á 2. hæð í austurenda hússins nr. 60 við Grettisgötu hér í borg, upphaflega að fjárhæð 222.000 krónur, útgefið 5. ágúst 1976 í samræmi við kaupsamning frá 3. febrúar s. á., enda taki afrýjandi að sér að greiða veðskuldir, sem hvíla á eigninni að Vesturbergi 138, Reykjavík.

2. Varakrafa: Til vara er þess krafist, að Hæstiréttur ákveði önnur frávík frá helmingaskiptum til aukningar á búshluta afrýjanda.

Þá er krafist málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar hins afrýjanda úrskurðar og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Nokkur ný gögn hafa verið lögð fyrir Hæstarétt.

Dómsmálaráðuneytið veitti málsaðiljum leyfi til lögskilnaðar 10. maí 1979 að ósk stefnda. Samkvæmt lögskilnaðarleyfinu skulu nafngreind hjón hafa forsjá barns málsaðiljanna, en barninu var ráðstafað í fóstur til hjóna þessara með ákvörðun barnaverndarnefndar Reykjavíkur 23. maí 1978.

Málsaðiljar hafa með kröfugerð sinni hér fyrir dómi afmarkað úrlausnarefnið með nokkuð öðrum hætti en fyrir skiptaréttinum. Er m. a. horfið frá kröfugerð, sem lýtur að því, að kveðið verði á um, hver háttur skuli hafður á fjárgreiðslum afrýjanda til stefnda, ef til kemur.

Leggja verður til grundvallar dómi, að málsaðiljar hafi stofnað til óvígðrar sambúðar fyrri hluta árs 1972. Þeim fæddist dóttir 21. mars 1974, þau giftust 31. ágúst s. á. og slitu samvistir, að því er greint er af beggja hálfu, í ágúst

1976. Þau fengu leyfi til skilnaðar að borði og sæng 29. apríl 1977 og lögskilnað samkvæmt framansögðu 10. maí 1979.

Í hinum áfrýjaða úrskurði er greint frá því í megindráttum, hvernig hag búsa málsaðiljanna sé farið og hvernig eignir þeirra hafi myndast.

Við það verður að miða samkvæmt gögnum málsins, að stefndi hafi þann tíma, er hann bjó með áfrýjanda, lagt aflafé sitt af mörkum til sameiginlegs heimilishalds aðiljanna, þ. á m. til framfærslu barns þeirra og barns, er áfrýjandi eignaðist, áður en til sambúðar málsaðiljanna stofnaðist. Áfrýjandi sýnist ekki hafa starfað utan heimilis á þessu tímabili nema líttillega árið 1976. Þá verður að leggja til grundvallar, að stefndi hafi útvegað 500.000 króna lán til kaupa á íbúðinni að Vesturbergi 138.

Af gögnum máls verður ráðið, að fjárhagsleg samstaða hafi tekist með málsaðiljum, meðan á hjúskap stóð, er að vísu var skammvinnur. Þykir áfrýjandi eigi hafa sýnt fram á, að skilyrðum 57. gr. laga nr. 60/1972 sé fullnægt til fráviks frá helmingaskiptareglu 2. málsg. 18. gr. laga nr. 20/1923 um skipti á búi hjóna, sem skilja. Ber því að staðfesta hinn áfrýjaða úrskurð að niðurstöðu til.

Rétt er, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði úrskurður á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Úrskurður skiptaréttar Reykjavíkur 20. október 1977.

Hinn 1. apríl 1977 var skiptaráðanda afhent beiðni um opinber skipti á félagsbúi hjónanna Brynhildar Kristjánsdóttur, Vesturbergi 138, Reykjavík, og Björns Björnssonar, Laugavegi 32, Reykjavík. Uppskriftar- og virðingargerð fór fram hinn 3. maí, og voru eignir hjónanna taldar að verðmæti kr. 7.166.627, en skuldir þeirra kr. 2.309.453.

Sú krafa var fram sett af hálfu konunnar, að búskipti skyldu fara fram samkvæmt 57. gr. laga nr. 60/1972, þar sem eignir búsa stöfuðu að mestu leyti frá henni. Var því mótmælt af hálfu mannsins og þess krafist, að félagsbúinu yrði skipt helminga-

skiptum. Munnlegur málflutningur fór fram hinn 16. júlí, og var deilan tekin til úrskurðar þann dag. Var þá sú varakrafa gerð af hálfu konunnar, að færi svo, að henni yrði gert að greiða manninum einhverja fjárhæð, yrði sú fjárhæð greidd á löngum tíma og án vaxta.

Vegna mikilla anna dómarans hafði úrskurður ekki verið upp kveðinn, er honum barst bréf frá lögmanni mannsins, þar sem talið var nauðsynlegt, að ný atriði yrðu upplýst, er varðað gætu eignaskiptadeiluna. Vegna þessa var boðað til skiptafundar hinn 28. september sl., og var málið tekið til úrskurðar í annað sinn að loknum munnlegum málflutningi að nýju hinn 5. október sl.

Aðiljar málsins hófu raunhæfa sambúð um áramót 1972—1973. Fæddist þeim dóttir hinn 21. mars 1974, og gengu þau í hjónaband hinn 31. ágúst 1974. Vegna missættis slitnaði upp úr sambúð þeirra í ágúst 1976, og var gefið út leyfi til skilnaðar að borði og sæng hinn 29. apríl 1977.

Við giftingu hjónanna ákvað frú Guðrún Valdimarsdóttir, fósturmóðir Brynhildar Kristjánsdóttur, að gefa þeim íbúð í sinni eigu að Safamýri 40 hér í borg. Hefur hún hér fyrir rétti skýrt svo frá, að hún hafi keypt íbúðina í því skyni að gefa hana fósturdóttur sinni, en af því hafi fyrst orðið, er hún gekk í hjónaband. Kvaðst hún mundu hafa afhent Brynhildi íbúðina, þótt hjúskapur hennar hefði ekki komið til, en gjöfin hefði verið gefin í trausti þess, að hjónabandið stæði lengi, jafnvel ævilangt. Hafi langvarandi hjónaband verið forsenda af hennar hálfu fyrir gjöfinni. Var sá háttur á hafður að afhenda Brynhildi íbúðina sem fyrirframgreiddan arf, en lögerfingi frú Guðrúnar hafði veitt samþykki sitt til þess, þar sem Brynhildur stóð ekki til lögerfða eftir hana. Hinn 26. júní 1974 var eignarheimild Brynhildar móttekin til innritunar hjá borgarfégetaembættinu og íbúðinni síðan þinglýst á hennar nafn.

Íbúð þessi, að Safamýri 40 hér í borg, var seld hinn 10. febr. 1975 á kr. 3.200.000, en í hennar stað keypt önnur að Vesturbergi 138, Reykjavík, á kr. 4.200.000. Eignarheimild að þeirri íbúð var þinglýst á nafn mannsins hinn 5. nóvember 1975.

Eignir búsins auk íbúðar að Vesturbergi 138 eru skuldabréf, tryggt með veðrétti í íbúð að Safamýri 40, við uppskriftargerð að eftirstöðvum kr. 969.167, er kaupandi þeirrar íbúðar gaf út til greiðslu eftirstöðva kaupverðs, fasteignaveðtryggt skuldabréf að eftirstöðvum við uppskriftargerð kr. 195.000, sem konan hafði fengið í arf, bifreið, talin að verðmæti kr. 60.000, og innbú, alls

að matsverði kr. 645.400. Skuldir búsins stafa af íbúðarkaupum hjónanna, en auk þess eru ýmsar lausaskuldir, svo sem til hússjóðs o. fl. Einnig skuldar búið dánarbúi móður mannsins kr. 400.000.

Munnlegur málflutningur hefur að mestu snúist um, hvort skipta beri félagsbúi hjónanna helmingaskiptum eða samkvæmt meginreglum 27. gr. laga nr. 60/1972, svo sem 57. gr. þeirra laga veitir heimild til með þargreindum skilyrðum. Er því haldið fram af hálfu konunnar, að maðurinn hafi verið svo til eignalaus, er hjónin tóku að búa saman, en hún hafi lagt í búið megin eignina, íbúð að Safamýri 40, sem núverandi eign búsins að Vesturbergi 138 hafi komið í stað fyrir. Hjónaband þeirra hafi staðið mjög stutt og samvistartími fyrir hjúskap hafi ekki þýðingu í sambandi við ákvörðun um, hvort 57. gr. laga nr. 60/1972 verði beitt. Fjárhagsleg samstaða standi þar heldur ekki í vegi. Aðstöðumunur sé mikill á milli hjónanna, sé maðurinn iðnmeistari í góðri stöðu, en konan menntunarlaus og hafi fyrir tveimur börnum að sjá. Varði það því konuna miklu, að búskipti fari þannig fram, að hvort hjónanna um sig taki með sér það, sem það lagði í búið, en maðurinn skipti þetta mun minna máli. Væri það óeðlilegt, að maðurinn tæki með sér úr búinu stórfelldan gróða á kostnað eiginkonu hans og barnanna. Einnig er bent á, að helmingaskipti búsins gætu leitt til þess, að selja yrði fasteign þessa, og yrði konan þá húsnæðislaus með börn sín. Hafi maðurinn enn fremur greitt í lífeyrissjóð af tekjum sínum og hafi konan gert honum það fært, en sjálf njóti hún ekki lífeyrissjóðsréttinda. Öll þessi atriði hnigi í þá átt, að félagsbúinu beri að skipta þannig, að fasteign búsins og verðbréf verði lögð konunni út, en hún taki jafnframt að sér að greiða meginhluta af skuldum búsins. Lýsti lögmaður konunnar því jafnframt yfir fyrir hennar hönd, að ef fallist yrði á kröfu hennar, yrði hálf íbúð félagsbúsins að Vesturbergi 138 færð á nafn barna hjónanna, þannig að hvort þeirra yrði eigandi að fjórðungi eignarinnar, og væri skiptaráðanda rétt að taka fram þetta skilyrði í úrskurði sínum.

Þessu hefur verið andmælt af hálfu mannsins með þeim rökum, að íbúðin að Safamýri 40 hafi verið gjöf til hjónanna beggja. Skilyrði 57. gr. laga nr. 60/1972 um, að eigur bús stafi að mestu leyti frá öðru hjóna, sé því ekki til að dreifa, eigur þess stafi frá þeim báðum. Sú forsenda af hálfu gefanda, að hjónaband stæði lengi, hefði átt að koma fram í upphafi. Sá kostur að gera íbúðina að séreign konunnar hafi ekki verið valinn, þótt nægur tími

hafi verið til kaupmálagerðar, meðan hjúskapur stóð. Skjal það, sem þinglýst hefur verið sem eignarheimild Brynhildar Kristjánsdóttur að íbúðinni, sbr. rskj. nr. 13, hafi ekki meginþýðingu, þar sem gjafabréf Guðrúnar Valdimarsdóttur til hjónanna sé gert síðar, sé það nánari fylling á hinna þinglýstu eignarheimild og í þeirri mynd endanleg ráðstöfun fasteignarinnar. Frá því að raunhæf sambúð aðiljanna hófst, hafi konan ekki unnið utan heimilis og maðurinn hafi séð um framfærslu hennar, barns hennar af fyrra hjónabandi og sameiginlegs barns þeirra. Við upphaf hjúskapar hafi maðurinn tekið að sér fjárskuldbindingar, sem konan og fyrri maður hennar hafi stofnað til, auk þess sem hann hafi lagt í búið verulegt eigið innbú og bifreið. Skilyrði 57. gr. laga nr. 60/1972 um, að eigur bús stafi að mestu leyti frá öðru hjóna, sé þó aðeins eitt þeirra skilyrða, sem fyrir hendi þurfi að vera, sé beiting greinarinnar heimil, en beiting hennar sé háð því, að hjónaband hafi einnig staðið skamma stund, og auk þess, að ekki hafi orðið veruleg fjárhagsleg samstaða með hjónum. Þeim skilyrðum sé heldur ekki til að dreifa. Beri því að skipta félagsbúinu samkvæmt 2. mgr. 18. gr. laga nr. 20/1923.

Því hefur ekki verið mótmælt, að aðiljar máls þessa voru samvistum allt frá áramótum 1972—1973, þótt hjónaband stofnaðist ekki fyrr en 31. ágúst 1974, og áttu þau barn saman. Fasteign sú, sem deilt hefur verið um, hvort konan ein eða hjónin bæði hafi lagt til búsins, hefur verið seld og önnur dýrari komið í hennar stað. Ómótmælt er, að launatekjur mannsins, sem að mestu leyti hefur einn unnið utan heimilis, meðan hjúskapur stóð, hafi runnið til sameiginlegrar framfærslu hjónanna og barna þeirra beggja svo og til greiðslu á skuldum þeirra. Hafði þannig myndast með hjónunum veruleg fjárhagsleg samstaða. Verður því að telja, að skilyrðum 57. gr. laga nr. 60/1972 til frávíks frá helmingaskiptareglu 2. mgr. 18. gr. laga nr. 20/1923 sé ekki nægilega fullnægt, svo sem hér háttar málum. Ber því að synja kröfu konunnar um búskipti samkvæmt meginreglum 27. gr. laga nr. 60/1972, og skipta búinu í samræmi við 2. mgr. laga nr. 20/1923, 18. gr.

Ekki þykir fært á þessu stigi búskiptanna að taka afstöðu til þeirrar varakröfu konunnar, að verði henni gert að greiða mannum einhverja fjárhæð, verði sú fjárhæð greidd á löngum tíma og án vaxta. Hefur slíkri heimild til handa konunni verið mótmælt af hálfu mannsins, en þar sem ekki hefur legið ljóst fyrir, í hvaða hlutföllum búinu skuli skipt, hefur ekki verið unnt að

leita tillagna aðiljanna um ráðstöfun eigna búsins og önnur atriði, sem taka þarf afstöðu til, áður en upp úr verði kveðið um efni varakröfunnar.

Í skriflegri greinargerð konunnar, rskj. nr. 2, er þess krafist, að maðurinn greiði einn skuld við dánarbú föður hans, Björns Jónssonar, að fjárhæð kr. 400.000. Einnig er þess krafist, að verði manningnum ekki gert að svara fyrir skuld þessa einum, skuli allur arfur, er inni standi í dánarbúinu, renna inn í félagsbúið.

Samkvæmt skrá borgarfégetaembættisins um veitt búsetuleyfi var Birni Jónssyni, Ingólfsstræti 21 C, Reykjavík, veitt leyfi til setu í óskiptu búi eftir látna eiginkonu hans hinn 4. ágúst 1976. Mun því hér átt við skuld við dánarbú móður mannsins, Önnu Lilju Jónsson, eins og ljósrit vottorðs á rskj. nr. 11 ber með sér.

Ekkert hefur komið fram um, að skuld þessi hafi stofnast með þeim hætti, að maðurinn beri einn ábyrgð á greiðslu hennar, og verður því með hana að fara sem aðrar skuldir hjónanna. 18. gr. erfðalaga nr. 8/1962 gerir arf þann, er inni stendur í óskiptu búi, að séreign erfingja, sé hann í hjúskap. Getur því arfur mannsins, er inni stendur í óskiptu dánarbúi móður hans, ekki runnið inn í félagsbúið auk þess sem skiptaráðandi er ekki bær til að úrskurða slíka kröfu félagsbúsins á hendur öðrum aðilja.

Lúðvík Emil Kaaber, fulltrúi yfirborgarfégeta, kvað upp þennan úrskurð.

Því úrskurðast:

Félagsbúi hjónanna Brynhildar Kristjánsdóttur og Björns Björnssonar verður skipt helmingaskiptum.